

A BRICS-országok és partnereik új valutát vezetnének be

Június első két napján, vagyis röviddel a hirosimai G7-csúcstalálkozó után a riválisoknak is tekinthető BRICS-államok pénzügyminiszterei tanácskoztak a Dél-afrikai Köztársaság törvényhozási fővárosában. Az összejövetel a BRICS államfőinek augusztus 22–24-i csúcstalálkozásának előkészítő ülése. A megbeszélésen kiemelkedő szerepet kapott az új közös valuta kérdése,¹ amely a tagállamokat megvédheti az olyan szankciók hatásaitól, amelyeket nemrég például az Európai Unió is kivetett Oroszországgal szemben.

A Nyugat által kivetett szankciók hatásainak mérséklése érdekében a tagállamok az általuk létrehozott Új Fejlesztési Bankot bízták meg a részletek kidolgozásával. A bankot a 2007-ben kezdődött pénzügyi és gazdasági világválság hatásainak mérséklése, illetve a feltörekvő gazdaságok fejlődésének támogatása céljából alapították 2015-ben.

Miért fontos néhány, a Nyugattal együttműködni nem kívánó ország ilyen-szerű kezdeményezése? Jelenleg a BRICS-országok és az általuk létrehozott Új Fejlesztési Bank nem okoz számunkra közvetlen gazdasági vagy politikai hátrányt. Ez viszont a jövőben akár változhat is. A bank tagjai az alapító tagállamokon (Brazília, Oroszország, India, Kína, Dél-afrikai Köztársaság) kívül Banglades, az Egyesült Arab Emírségek, valamint Egyiptom, de már Uruguay is jelezte érdeklődését.² Vagyis a gazdasági együttműködés nem áll meg az öt alapító tagállamnál. Mi több, a BRICS-pénzügyminiszterek múlt héten tartott találkozásához az Egyesült Arab Emírségek és Egyiptom miniszterei mellett a Szaúd-Arábia és Kazahsztán pénzügyeiért felelős miniszterek is csatlakoztak. Várhatjuk, hogy egy lényeges pénzügyi-gazdasági együttműködés fog kibontakozni a BRICS-országok vezetése alatt, amely jóval túlmutat azon, hogy egy maroknyi ország kikerüli a nyugati szankciókat.

Az együttműködést azért is érdemes figyelemmel kísérni, mert a közös valután kívül a BRICS-országok terjeszkedése is napirenden volt. Egyes források szerint már 25 ország jelezte tagsági szándékát: Afganisztán, Algéria,

¹ S'THEMBILE–BOWKER 2023.

² New Development Bank [é. n.].

Argentína, Bahrein, Banglades, Egyesült Arab Emírségek, Egyiptom, Fehéroroszország, Indonézia, Irán, Kazahsztán, Mexikó, Nicaragua, Nigéria, Pakisztán, Szaúd-Arábia, Szenegál, Szíria, Szudán, Thaiföld, Törökország, Tunézia, Uruguay, Venezuela és Zimbabwe csatlakozna a G7-ek intézkedéseivel szembeálló BRICS-országok klubjához.³ Vagyis úgy tűnik, ezek az országok nem kívánnak minden területen feltétel nélkül együttműködni a Nyugattal. Ez már önmagában is elgondolkodtató lehet az Oroszország ellen kivetett szankciók gazdasági és politikai eredményességét illetően.

Ha ez nem adna elég okot az aggodalomra, akkor érdemes egy kicsit részletesebben megvizsgálni a csatlakozni kívánó tagállamokat, legalábbis néhányat közülük. Első körben talán érdemes kiemelni, hogy a 13 országból álló Kőolaj-exportáló Országok Szervezetének (OPEC) hat tagja, Algéria, az Egyesült Arab Emírségek, Irán, Nigéria, Szaúd-Arábia és Venezuela is csatlakoznának a BRICS-tagállamok által formált közösséghez, és elképzelhető, hogy a közös valuta iránt is érdeklődnek. Az OPEC részesedése a globális kőolajkészletekből 80%.⁴ Ez viszont már igencsak előremutató tényező, különösen Szaúd-Arábia esetét vizsgálva.

Az arab ország évtizedek óta rendkívül szoros kapcsolatokat ápol a Nyugattal, leginkább az Egyesült Államokkal, amely a 60-as években elvállalta katonai védelmét. Cserébe az arab állam vállalta, hogy a kőolaját dollárban adja el, amely kereskedelmi és pénzügyi döntést a többi OPEC-állam is elfogadta és gyakorlatba ültette. Mindezek következtében az olaj ára a dollárhoz lett kötve, és létrejött az úgynevezett petrodollár rendszer. A dollár rendkívül megerősödött, hiszen olajért csakis dollárban lehetett fizetni. Az olajexportőr országok olyan mennyiségű pénzt kerestek, amelyet belföldön nem tudtak eredményesen befektetni, így elterjedt lett, hogy a dollárokon amerikai államkötvényeket vásároltak, vagy amerikai fegyverek és luxustermékek vásárlására költötték el. Az amerikai államkötvény iránti kereslet olcsóbbá tette az államadósság finanszírozását. Mindezek következtében a dollár a globális tartalékvaluta legmeghatározóbb részévé vált. Dominanciája mind a mai napig megkérdőjelezhetetlennek tűnt,⁵ ám a jelek arra utalnak, hogy ez forog most kockán – leginkább a kőolaj kereskedésében beállt globális változások miatt.

³ More than 30 Countries Want to Join the BRICS 2023.

⁴ Statistics Report on the Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC) 2023.

⁵ Share of Currencies Held in Global Foreign Exchange Reserves from 1st Quarter 1999 to 4th Quarter 2022 2023.

Ebben a folyamatban ismét kiemelt szerepe van Szaúd-Arábiának, amely a világ legjelentősebb nyerskőolaj-exportőre: 2021-ben 161,7 milliárd dollár értékben adott el nyersanyagot.⁶ Az orosz–ukrán háború kitörése előtt a második legnagyobb exportőr Oroszország volt, de exportja 82 milliárd dollár volt, a szaúdi export értékének mintegy a fele. A lista harmadik helyezettje Kanada, majd ezt követi Irak és ötödikként az Egyesült Arab Emírségek, egy újabb OPEC-állam, amely a BRICS felé közeledik. Ez utóbbi állam lényegesen alacsonyabb értékben exportált kőolajat, de a maga 69,4 milliárd dollárjával megelőzi az Egyesült Államokat vagy Norvégiát is, amely országok hatalmasat nyertek az Oroszország elleni szankciók folytán megnövekedett nyersanyagexportjuk révén. A világ 10 legnagyobb exportőrének listáját Kuvait folytatja, amely nem jelezte csatlakozási szándékát, ám a 9. és 10. helyezettek Nigéria, illetve Brazília. Vagyis a legnagyobb olajexportőr országok között éles politikai határ kezd meghúzódni, amelynek központjában az Oroszország ellen kivetett szankciók és azok kikerülése áll.

Az egyes OPEC-országok kőolajtartalékai sem mellékesek. A legnagyobb tartalékai Venezuelának, Szaúd-Arábiának és Iránnak vannak, összesen 779,26 milliárd hordó. Ha a BRICS-hez csatlakozni kívánó többi OPEC-állam kőolajtartalékait is összeszámoljuk, akkor összesen 939,51 milliárd hordónyt kapunk. Ezzel szemben a világ következő legnagyobb tartalékkal rendelkező államai, Irak, Kuvait, Líbia, Katar, Ecuador, Angola és Indonézia mindösszesen 333,35 milliárd hordónyt birtokolnak. Vagyis a legnagyobb kőolajtartalékkal rendelkező országok, köztük a legjelentősebb exportőrökkel, szívesen csatlakoznának egy olyan közösséghez, amely nem támogatja feltétel nélkül a Nyugat szankcióit, és hogy az esetleges veszteségeket elkerülje, hajlandó lenne saját valutát is bevezetni.

Végezetül azt is érdemes figyelembe venni, hogy mely országok az OPEC-tagállamok által termelt kőolaj legfontosabb felvásárlói. Nem meglepő módon Kína vezeti a listát, 2021-ben 52 401 000 hordónyi olajat vásárolt naponta. Ezzel szemben az OECD-hez tartozó európai tagállamok *összesen* vásároltak 32 667 000 hordónyi olajat. Ám Kína öt éve már nem kizárólag dollárban fizet a kőolajért, hanem az Oroszországgal folytatott kereskedelme során bevezette a petrojüant, és ugyancsak jüanban kereskedik Irakkal, valamint Indonéziával is az olajért.⁷

⁶ Statistics Report on the Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC) 2023.

⁷ PARK 2018.

A BRICS-országok és partnereik új valutát vezetnének be

Mi több, Kína többször is jelezte, hogy Szaúd-Arábiával, illetve a Perzsa-öböl menti Együttműködési Tanács tagjaival biztonságpolitika, illetve nyersanyag-kereskedelem terén szorosan együttműködni, valamint az utóbbi tételek esetében jüanban fizetne.⁸ Mindeddig ez kevésbé tűnt valószínűnek, ám a hétvégi BRICS-találkozón részt vevő Szaúd-Arábiát képviselő pénzügyminiszter jelenléte azt sejteti, hogy az arab ország komolyan fontolgatja a petrodollár visszaszorítását és az attól való függetlenedését.

Ezt viszont az Egyesült Államok nem szívesen nézné tétlenül. Már azért is a várható következményekre hívta fel a figyelmet, amiért Szaúd-Arábia a többi OPEC-állammal együtt csökkentette az olajtermelést, és ezzel némileg segítette a páriává vált Oroszországot.⁹ Csakhogy a megváltozott geopolitikai helyzetben az USA-nak viszonylag szűk mozgástere maradt. Egyrészt az OPEC országainak ilyen okból való bárminemű szankcionálása még közelebb sodorná őket a rivális BRICS-országokhoz. Továbbá az olajexportőr államok által birtokolt lényeges mennyiségű államkötvények szintén korlátozzák az USA cselekvési terét. Másrészt pont ezen szűk mozgástér miatt féltő, hogy az USA katonai fölényét bemutatva kívánja megtartani hegemon szerepét.

Egyelőre úgy tűnik, hogy a rivális Kelet a globális Dél segítségével a vártnál gyorsabban fog felemelkedni. A közös valuta kiadása és annak használata több kockázattal jár a részt vevő országok számára is, hiszen a jüan értékét inkább a rendkívül erős politikai eszközök, mint a gazdasági-pénzügyi mechanizmusok szabályozzák. Ezzel együtt egy közös valuta kiadása és forgalmazása csökkenti majd a dollár szerepét a globális tartalékvaluták között. Ez viszont az Európai Unió számára akár még előnnyel is járhat. Jelenleg az euró a második leghasználtabb tartalékvaluta, a globális devizatartalék 20%-át teszi ki. Az EU közös piaca és stabilitása miatt talán bizalomkeltőbb is lehet a befektetők számára, így növekedhet az euró iránti kereslet.

2023. június 6.

Felhasznált irodalom

Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2022): *President Xi Jinping Attends First China-GCC Summit and Delivers Keynote Speech*. 2022. december 10. Online: www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202212/t20221210_10988406.html

⁸ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China 2022.

⁹ RICHARDS 2022.

- More than 30 Countries Want to Join the BRICS (2023). *Modern Diplomacy*, 2023. május 24. Online: <https://moderndiplomacy.eu/2023/05/24/more-than-30-countries-want-to-join-the-brics/>
- New Development Bank [é. n.]: *Founding Member Countries*. Online: www.ndb.int/about-ndb/members/
- PARK, Sungwoo (2018): How China is about to Shake Up the Oil Futures Market. *Bloomberg*, 2018. március 8. Online: www.bloomberg.com/news/articles/2018-03-08/how-china-is-about-to-shake-up-the-oil-futures-market-quicktake
- RICHARDS, Zoë (2022): Biden Warns there Will be 'Consequences' for Saudi Arabia after Oil Production Cut. *NBC News*, 2022. október 12. Online: www.nbcnews.com/politics/joe-biden/biden-warns-will-consequences-saudi-arabia-oil-production-cut-rcna51804
- Share of Currencies Held in Global Foreign Exchange Reserves from 1st Quarter 1999 to 4th Quarter 2022 (2023). *Statista*, 2023. november. Online: www.statista.com/statistics/233674/distribution-of-global-currency-reserves/
- Statistics Report on the Organization of Petroleum Exporting Countries (OPEC) (2023). *Statista*, 2023. június. Online: www.statista.com/study/20621/opec-statista-dossier/
- S'THEMBILE, Cele – BOWKER, John (2023): BRICS Nations Say New Currency May Offer Shield from Sanctions. *Bloomberg*, 2023. június 1. Online: www.bloomberg.com/news/articles/2023-06-01/brics-nations-say-new-currency-may-offer-shield-from-sanctions